

MAHSULOTLARNI EKSPORT QILISH UCHUN XALQARO BOZOR TANLASHDA DEANI QO'LLASH VA MAMLAKATIMIZDA EKSPORTNI YANADA OSHIRISH IMKONIYATLARI

Shohzod Xusan o'g'li Abdiquobilov

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola mamlakatimizning eksport salohiyati hamda qilinishi lozim bo'lgan ishlar bilan bir qatorda xalqaro miqyosda qarorlar qabul qilishni qo'llab-quvvatlash uchun bozor tanlovini amalga oshirish. Buni amalga oshirish uchun biz chiqishga yo'naltirilgan ma'lumotlar konvertidan foydalanamiz tahlil (DEA) modeli. Metodologiya to'g'ridan-to'g'ri eksport qilinadigan barcha mahsulotlarga nisbatan qo'llaniladi. Shunindak, statistik ma'lumotlar asosida mamlakatimizda yanada eksportni oshirish imkoniyatlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Eksport, DEA tahlili, samaradorlik, mahsulotlar, xalqaro bozor tanlovi, mamlakat, eksport salohiyat.

KIRISH

Mahsulotlarni eksport qilish uchun xalqaro bozor tanlash davlatning eng muhim oldiga quygan eng muhim vazifalaridan biri sanaladi. Shu o'rinda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan tub islohatlar natijasi ularoq eksportni qo'llab-quvvatlashga doir bir nechta Prezidentimiz qaror va farmonlari qabul qilingan. Jumladan, "Sanoat kooperatsiyasini yanada rivojlantirish va talab yuqori bo'lgan mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 1-maydagi PQ-4302-son qarori, "2021-yilda O'zbekiston Respublikasining eksport salohiyatini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 14-yanvardagi PQ-4949-son qarori va "Eksport faoliyatini yanada qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-maydagi PQ-4707-son qarorlari mamlakatimizda amalga oshirilayotgan tub o'zgarishlarning natijasidir. Shuning uchun xalqaro hamjamiyatda bunga davlatb yetarlicha e'tibor qaratadi deb aytishimiz mumkin. Buni aniqlashning eng samarali usullaridan biri esa DEA analiz(tahlil) sanaladi. Bunda mahsulotlarni eksport qilish uchun xalqaro bozor tanlash hamda g'oya natijalarga ta'sir qilmasdan ham tejamkorlikni, ham samaradorlikni kafolatlashdan iborat. Bir xil mahsuldorlik sifatini saqlab, qanday qilib yaxshiroq

tanlov qilishni keyinroq batafsil tuxtalaman. Ayniqsa, bu nafaqat yondashuvlar va usullar haqida emas, balki miqdoriy o'zgaruvchilar haqida gap ketganda inson tomonidan talqin qilinishi mumkin bo'lgan jarayon[1].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Samaradorlik - bu chiqish (Y) va kirish (X) o'rtasidagi nisbat, masalan:

$$\text{Samaradorlik} = Y / X$$

Samaradorlik optimallashtirish muammosini hal qilish biz harakat qilishimiz mumkin bo'lgan sohalarni topish va resurslardan yaxshiroq samaradorlikka yoki yaxshiroq foydalanishga erishish uchun kirish va chiqish o'zgaruvchilari belgilab olishimiz zarur.

Buni ikkita yondashuv bilan amalga oshirish mumkin: kiritish va chiqishga yo'naltirilgan usullar orqalidir.

Chiqish yo'nalishini biz mutanosib ravishda oshirishimiz mumkin bo'lgan miqdor sifatida aniqlash mumkin bo'lganda ishlatiladigan kirish miqdorini o'zgartirmasdan ishlab chiqarishdir. Biroq, kirish yo'nalishi tomonini o'zgartirmasdan, kiritilgan miqdorlarni qanchalik mutanosib ravishda kamaytirishimiz mumkinligini hal qilib ishlab chiqarilgan miqdorlariga quyishimiz zarur. Qachon bitta kirish va chiqish ekanligini aniqlash oson. Biroq, ular bir nechta bo'lsa, bitta nisbat yetarli emas. Bu bizni yanada murakkab DEA yoki ma'lumotlar konvertini tahlil qilish usulini qo'llashimiz mumkin[2]. Jarayonlarini raqamlashtirish doirasida xalqaro savdoga ixtisoslashgan kompaniya rejalashtirilgan resurslarini optimallashtirish maqsadida uning faoliyatini to'liq raqamlashtirish. Asosiy jarayonlar orasida optimallashtirilgan bo'lsa, biz avtomatik ravishda mamlakatlarni tanlab, bozor tanlovini avtomatlashtirishni topishimiz mumkin mijoz yaxshi o'rnatilgan strategiya yordamida yondashishi mumkin. Buning uchun biz DEA usulidan foydalandik (ma'lumotlar konvertini tahlil qilish).

II. DEA usuli

1) DEA arizalari

DEA usuli dunyoda hozirda keng tarqalayotgan zamonaviy usullaridan biri sanaladi. DEA usuli hozirda Ispaniya yoki ispan tilida so'zlashuvchi davlatlarda (Lotin Amerikasi, Markaziy Amerika, Karib havzasi davlatlari) keng tarqalgan samaradorlikni aniqlaydigan usul hisoblanadi. Shunday qilib, ma'lumotlarni konvertatsiya qilish tahlili (DEA) - bu parametrik bo'lmagan chiziqli dasturlash usulining qiymatlari funktsiyasi sifatida qaror qabul qilish bo'linmalarining nisbiy ishlashini o'lchaydi og'irlikni

belgilash va normalizatsiya qilishdan qochib, tanlangan kirish va chiqish o'zgaruvchilari bir hil shkala bo'yicha o'zgaruvchan qiymatlardir[3]. Shuning uchun bu masalalar modelga yo'naltirishni o'z ichiga oladi va kirishlar, natijalar va qaror qabul qilish birliklarini tanlaydi yoki belgilaydi. Ushbu uslub uni banklar, investitsiya fondlari, politsiya uchastkalari kabi ko'plab sohalarda qo'llash imkonini beradi. Shuningdek, kasalxonalar, soliq organlari, harbiy mudofaa bazalari, sug'urta kompaniyalari, maktablar, kutubxonalar va universitet bo'limlarida ham. Bu ko'p mezonli baholash muammosini hal qilish vositasi sifatida ko'rib chiqilishi mumkin va har biri bir nechta bo'yicha ishlashi bilan ifodalanadi. Hozirgi vaqtda ba'zi o'zgaruvchilar bo'lishi mumkin hukumatlar tomonidan institutsional qo'llab-quvvatlash kabi integratsiyalashgan boshqaruv tizimida strategik mahalliy korxonalarni, geografik yaqinlikni, madaniy o'xshashlikni va boshqa asosiy o'zgaruvchilarni himoya qiladi. Bundan tashqari, qiziqarli hissalar DEA ning xalqaro bozordagi dolzarbligini ko'rsatadi. Tanlash yondashuvlari (IMS) va turli tadqiqotlar chora-tadbirlar yordamida yondashuvni qo'llagan mijozlar imidji, maqsadli bozorlarda o'rtacha soliq stavkalari, xorijiy raqobatchilar soni, mahalliy ishlab chiqaruvchilar soni, marketing xarajatlari, sotish narxlari va taxminiy sotish hajmini ham shu qatorda. Hukumatlar va kompaniyalar ham moslashtirilgan dasturiy ta'minotni ishlab chiqish uchun katta sa'y-harakatlarni amalga oshirmoqda rivojlantirish uchun xalqaro bozorlardagi imkoniyatlarni tan olish uchun DEA texnikasiga asoslangan iqtisodiy o'sish uchun muqobil variantlardan biridir.

Eksport orqali xalqaro bozorlardagi ishtirokini oshirishga intilayotgan har bir kompaniya uchun mahsulotlar, biz to'siqlar, mezonlar va muhim berilgan eng maqbul yechim aniqlash kerak hamda eng avvalo eksport jarayoniga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan institutsional mexanizmi ham sanaladi. DEA modellari kompaniyalarga imkoniyat beradi o'lchash kabi eng samarali maqsadli mamlakatlarni aniqlash uchun ko'plab omillarni hisobga olgan holda xalqaro yuk tashish liniyalari potentsialini va ularning samaradorligini baholashni. Shu asosda, IMS uchun DEAning haqiqiy qo'llanilishida qaror qabul qiluvchilar kerak ularning ehtiyojlari va afzalliklariga ko'ra tegishli kirish va chiqishlarni aniqlash mumkin. 1978-yilda Charnes, Kuper va Rodos tomonidan taklif qilingan[4]. DEA chegara tahlili deb ham ataladi, chunki birlikning ishlashi baholanadi samaradorlik chegarasini ifodalovchi namunadagi eng yaxshi ko'rsatkichli birliklar bilan solishtiriladi. Bundan tashqari, agar birlik o'z samaradorligi chegarasida bo'lmasa, u samarasiz hisoblanadi. Shuning uchun, bu ko'p mezonli usul bizning holatlarimizda qo'llanilishi mumkin, chunki u bir nechta kirishlarni boshqarishi mumkin va nisbatlar tahlili

yoki regressiya usullari kabi boshqa miqdoriy usullardan farqli ravishda natijalari farq qiladi.

2) Model va ma'lumotlarning taqdimoti

Ushbu bo'limda biz xalqaro bozorlarni tanlashda DEAni qo'llashga e'tibor qaratamiz. Biz modelning o'zgaruvchilarini aniqlashdan boshlaymiz. Belgilanishi kerak bo'lgan birinchi o'zgaruvchi - bu ro'yxat o'z bozorlarini o'rganish uchun mahsulotlardir. Biz Yevropaga mahsulotining taqsimlanishini ko'rib chiqamiz.. Shunday qilib, har bir mahsulot uchun biz maqsadli bozorni aniqlamoqchimiz. Mahsulotlar ro'yxatini aniqlagandan so'ng, biz davomida ishlatilishi mumkin bo'lgan barcha o'zgaruvchilarni yig'amiz modelni boyitish uchun qaror qabul qilamiz. Eksport operatsiyalarini imkon qadar ko'proq o'rganish davomida jarayonda o'zgaruvchilar sohasini aniqlash g'oyasi muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun biz ko'rib chiqish maqsadli mamlakatlarni ularning asosida tanlashning odatiy doirasidan tashqariga chiqish xarid qobiliyati va import tarixi va ta'sir qilishi mumkin bo'lgan boshqa o'zgaruvchilarni o'z ichiga oladi bu operatsiyalar. Ma'lumotlar manbalarining ishonchliligi muhimligini hisobga olib, biz qidiruvimizni qisqartirish haqida o'yladim O'zbekiston Statistika Qo'mitasi, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi kabi tan olingan ma'lumotlar bazalari ro'yxatini qamrab oladigan ma'lumotlar bazasidan foydalanamiz. Bulardan saqlangan o'zgaruvchilar to'plami ma'lumotlar bazalari Xalqaro Savdo Markazi(ITC)ning dunyo bo'yicha taqsimotiga ko'ra 232 ta davlat uchun 35 ta o'zgaruvchini o'z ichiga oladi. ITC (Xalqaro savdo markazi) mamlakatlar ro'yxati ma'lumotlarni yig'ish. Kirish va chiqishlarni aniqlash uchun va tomonidan belgilangan mezonlar ko'rib chiqildi. Iqtisodiyot va bozor rivojlanishi bilan bog'liq mamlakat va iste'molchi darajasidagi o'zgaruvchilar quyidagilardir:

- mahsulotni qabul qilish;
- madaniy va geografik masofalar;
- logistika;
- osonlashtiradigan siyosatlar faoliyatni yaratish;
- boshqalar qatorida tovarlar harakati.

Ma'lumotlar bazasidagi o'zgaruvchilar uchun kirish va chiqish o'zgaruvchilari o'rtasidagi korrelyatsiya tahlili har bir o'zgaruvchining boshqasidan farqli ma'lumotlarni taqdim etishini ta'minlash uchun ham amalga oshiriladigan va modeldagi o'zgaruvchilarni, shuningdek baholangan mamlakatlar o'rtasidagi kontrastni oshiradi. Bu tahlil saqlash uchun qulay yoki bo'lmagan va bo'lgan o'zgaruvchilarni aniqlashni osonlashtiradi 4-raqamli chuqurlikdagi barcha bo'lim ma'lumotlar to'plami uchun bajarilgan. Kirishlar M yaxshi korrelyatsiya qilingan o'zgaruvchilarni hisoblaydi,

masalan, M 9 ga teng. Ular ma'lumotlarning narxini belgilaydilar. Madaniy bo'shliq indeksleri va logistika kabi bir mamlakatdan boshqasiga eksport operatsiyasi masalalar, protseduralar va hujjatlarni kiritishimiz mumkin. Quyidagi 1-jadvalda kirish va chiqish o'zgaruvchilari mavjud mos ravishda.

O'zgaruvchan	Kirish/chiqish
Import qiluvchi mamlakatlarning o'rtacha masofasi km	Kirish
Logistika samaradorligi indeksi	Kirish
Biznes yuritish qulayligi indeksi	Kirish
YaIMning o'sishi 2000-2021	Kirish
YIM jon boshiga 2021-yil	Kirish
Bojxona tartib-qoidalari yuklanadi	Kirish
Eksport yetkazib berish vaqtini kiritish	Kirish
2021-yilda import qilingan qiymat	Kirish
Eksportni qo'llab - quvvatlash	Kirish
Yillik miqdor o'sishi 2000-2021	Kirish
Yevropaga nisbatan madaniy farq: uzoq muddatli orientatsiya	Chiqish
Yevropa bilan solishtirganda madaniy tafovut: diniy noaniqlik	Chiqish
Yevropaga nisbatan madaniy tafovut: kuch masofa	Chiqish
2021-yilda eksport qilingan miqdor	Chiqish
2021-yildan 2030-yilgacha kutilayotgan tovar importi	Chiqish
Jahon eksportidagi ulush	Chiqish
Import qiluvchi mamlakatlarning konsentratsiyasi	Chiqish
Savdo balansi	Chiqish
Qiymatning yillik o'sishi 2016-2021	Chiqish

1-jadval: DEA modeli qaror o'zgaruvchilari

Kirish va chiqishlar (S o'zgaruvchilari = 9) o'rnatilgandan so'ng va Fridman va Sinuany-Stern, 1998 [5], qaror qabul qilishlar soni kamida $(M + S) \times 3$ ga teng bo'lishi kerak. Bunda holatda, bu $(9 + 9) \times 3 = 54$ ta mamlakat. Bu esa 233 ta davlatga mos keladi ma'lumotlar to'plami sanaladi. Shu nuqtai nazardan, Allen va boshqalar, 2001 [6] tomonidan belgilangan shart ham bajariladi chunki DEA modellaridagi qaror qabul

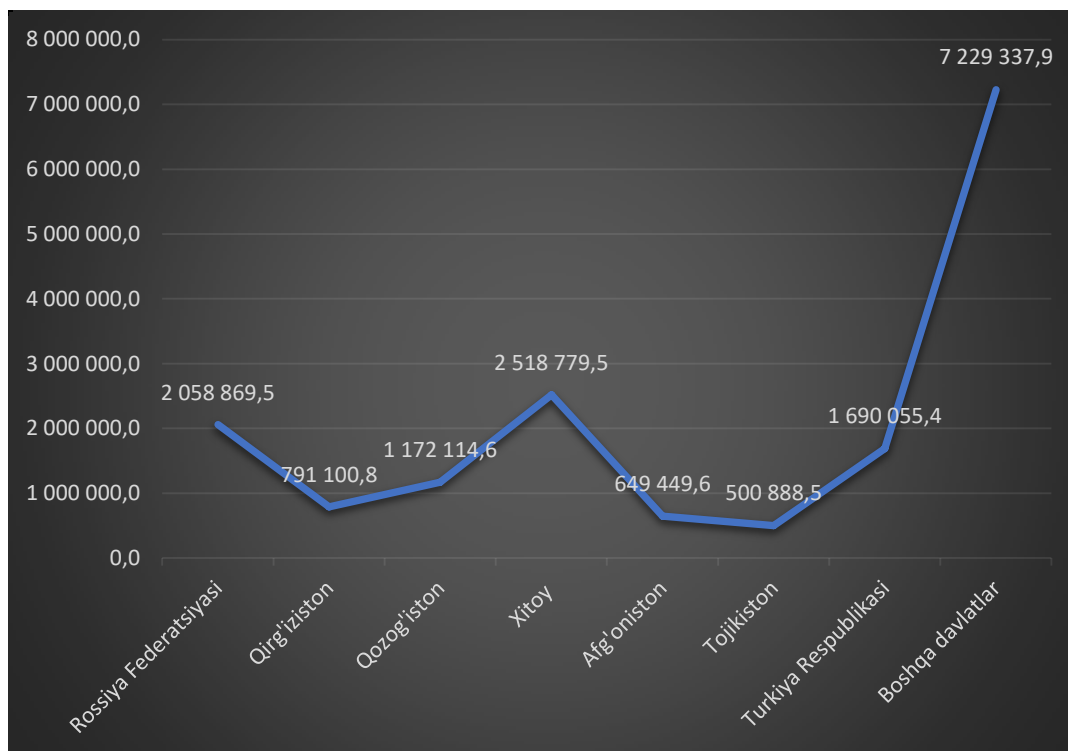
qilishlar (DMU) soni kamida $2M \times S$ ga teng bo'lishi kerak, bu holda bu $(2 \times 9) \times 9 = 162$ ta mamlakat. Xalqaro bozorni tanlash uchun ishlatiladigan qaror qabul qilishlar (DMU) raqamlari bizga imkon beradi yuqori darajadagi ajratishga intiladi va modelga ko'proq erkinlik darajasini beradi.

3) Yechim va natijalar

Ushbu paketlar bilan biz har bir mahsulot uchun taqqoslashni osonlashtiradigan funksiyalarni qo'llashi mumkin. Ma'lumotlar tanlangandan so'ng, masalani tahlil qilib yechish imkonini beruvchi funksiyalarni algoritm orqali qo'llashimiz, ma'lumotlarni ishlab chiqish va DEA nisbatlarini hisoblash, keyin samarali ko'rsatkichlarni tanlashimiz va tegishli samaradorligi 1 ga teng bo'ladi. Keyin mamlakatlarga buyurtma berish uchun birinchi yana bir filtr qilamiz. Bu filtrdan iborat faqat 2021-yilda import qilingan o'zgaruvchan miqdorni hisobga olgan holda, uni umumiy miqdori bo'yicha tortish 2021-yilda dunyoning barcha mamlakatlari tomonidan mahsulot uchun import qilingan miqdorlar va keyin buyurtma berish mamlakatlar importining ortib borayotgan foiziga qarab tanlab olishimiz mumkin. . DEA orqali ma'lumotlar konvertatsiyasini tahlil qilish muammosini o'rganib chiqdim. Bu yondashuv 68 ta mahsulot uchun maqsadli mamlakatlarga eksport qilinsa eksport qilishda avtomobil, temir yo'l va havo transportida tashish xarajatlarining bir qismi kompensatsiya qilinadigan mahsulotlar tanlangan [7].

O'zbekiston Respublikasining tovar va xizmatlar eksporti 2000-yil 3264669,2 ming AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa, 2021-yilda 16610595,8 ming AQSh dollarni boshqacha qilib aytganda 5 baravar oshgan. O'zbekiston Respublikasining tovar va xizmatlar eksporti 2021-yilda eng ko'p eksport qilgan davlatlarni quyidagi 1-diagrammada ko'rsatilgan.

Ushbu diagrammada ko'rinib turibdiki davlat buyicha eng ko'p tovar va xizmatlarni eksportni Xitoyga amalga oshirganmiz yoki 2518779,5 ming. AQSh dollarilik eksport amalga oshirilgan. Bizga ma'lumki, Xitoy Xalq Respublikasi aholisi bo'yicha dunyoda yetakchi va bu esa bizga Xitoy bozorida yanada yuqori potensial borligidan dalolat beradi. Shu o'rinda yana bir ma'lumotga e'tibor qaratmoqchiman. Mamlakatimiz eksport qiladigan davlatlar ko'pmi yoki eksport faolyatini amalga oshirmaydigan davlatlarmi? Degan savolga quyidagi aylanasimon diagrammada javob olamiz.

1-diagramma

2-diagramma

Ushbu diagrammada jami 250 ta davlat deb oldim hamda 2021-yilda 162 ta davlatga eksportni amalga oshirgan ekanmiz. Biroq, 78 ta davlatga esa umuman eksportni 2021-yilda amalga oshirmagan ekanmiz. Demak, bundan kelib chiqadiki bu davlatlarga ham eksportni amalga oshirishimiz lozim deb o'ylayman. O'zbekistonning Statistika Qo'mitasi ma'lumotlari asosida 2000-yildan 2021-yilgacha shu 78 ta davlat ichida eksport

faolyatini amalga umuman oshmagan davlatlar soni 18 tani tashkil etmoqda. Bundan ko'rinadiki, hech bo'lmaganda 20-yildan ortiq tariximiz davomida qolgan 60 dan ortiq davlatlarga kamida bir yil bo'lsada eksport faolyatini amalga oshirganmiz.

XULOSA

Mamlakatimizning eksport va eksport salohiyatini yanada oshirish maqsadida barcha ma'lumotlarni inobatga olib quyidagicha takliflarni beraman:

- Dunyodagi eksport potensial imkoniyatimiz bor davlat bilan o'zaro savdo aylanmamizni tashkil etish;
- Dunyoning deyarli barcha davlari bilan doimiy iqtisodiy va siyosiy aloqada bo'lish(bu mamlakatimizning dunyo bozoridan o'z o'rnini topishga yordam beradi);
- Yirik bozorlardagi o'rnimizni mustahkamlash(Yevropa, Xitoy, Rossiya va boshqa);
- Butunjahon Savdo Tashkilotiga(WTO) imkon qadar tez kirish yo'llarini izlash va kirish;
- Eksport salohiyatimizni oshirish maqsadida o'z imkoniyatimizdan foydalanilgan holda dunyodagi eng ilg'or tajribalarni qo'llash;
- Mamlakatimizda tovar va xizmatlar assortimentini hamda xilma-xilligini oshirish;
- Ichki bozorda sof raqobatni tashkil etish va ichki bozorni tuyintirish;
- Va albatta davlat tomonidan eksportga imtiyozlarni yanada qo'llab-quvvatlash(davlat bojidan ozod etish, soliq imtiyozi, subsidiya yoki dotatsiya berish va hokozo).

Ushbu maqola DEA orqali ma'lumotlar konvertatsiyasini tahlil qilish muammosini o'rganish barorda mamlakatimiz eksport salohiyatini yanada oshirishga doir qator imkoniyatlarni ko'rib o'tdik. Shu asosida DEA usul juda ko'p ilovalarga ega va yaxshi tushuntirishni taklif qiladi qaror qabul qilish birligi va uning samaradorligi boshqalarga nisbatan yaqol ko'zga ko'rinadi. BCC(. J.A. Kano, E.A. Kampo, J.J. Baena)ning chiqishga yo'naltirilgan modeli bu holat xalqaro bozorlarning barcha mahsulotlarni eksport qilish samaradorligini baholash uchun qo'llanilgan mamlakatimizdan butun dunyo va eng yuqori imtiyozlarga ega bo'lgan eng yaxshi mamlakatlarni aniqlash bir nechta mezonlar, o'lchovlar va indeksni hisobga olgan holda eng past xarajatlarga ko'ra qaror qabul qiluvchining afzalliklari va boshqalar uchun nisbiy o'lchashni tanlash mezonlari bo'lishi mumkin. Bazi o'zgartirish va kirish hamda chiqishlarni sozlash mumkin[9].

Shuni alohida ta'kidlab o'tishi bilan bir qatorda eksport salohiyatimizni yanada oshirishimiz uchun bizda yetarlicha

imkoniyatimiz borligini alohida tuxtalib o'tishim kerak. Mamlakatimiz tabiiy boyliklarini dunyoda eng ko'p eksport qiluvchi mamlakatlar qatorida turishini qayd etish lozim. Biz hozirda dunyo bozoriga intellektual mulk bozori orqali kirish imkonimiz ham yetarli degan fikrdaman. Ishonchim komilki, mamlakatimiz yaqin kelajakda eksport salohiyatimizdan to'g'ri foydalangan holda jahon bozorida o'z o'rnini topadi. Xolbuki, buning uchun to'g'ri yuldamiz.

REFERENCES

1. C. Armado. Samaradorlikni o'lchash va taqqoslash. PhD, sog'liqni saqlash, universiteti Tvente (2005).
2. V. Kuk, K. Ton, J. Zhu. Ma'lumotlar konvertini tahlil qilish: tanlashdan oldin model, Omega-International Journal of Management Science, 44 (1), p. 1-4 (2014).
3. Shabani, R. Farzipur, H. Vazifehdo'st. Zarf tahlilidan foydalanish bir nechta ikki tomonlama omillar mavjudligida xalqaro bozorlarni tanlash uchun ma'lumotlar roli, Biznes axborot tizimlarining xalqaro sharhi, 13 (4), pp. 471-489 (2013).
4. E. Gutierrez, S. Lozano, S. Furio. Xalqaro liniyalarning samaradorligini baholash konteyner tashish: DEA bootstrap yondashuvi, Dengiz iqtisodiyoti va logistika, 16 (1), 55-71-betlar (2014).
5. L. Fridman, Z. Sinuany-Stern. Reyting shkalalarini birlashtirish va o'zgaruvchilarni tanlash DEA konteksti. Sanoat tarmoqlari ishi, Kompyuterlar va operatsion tadqiqotlar, 25(9), pp. 781-791 (1998).
6. R. Allen, A. Kamanho, R. Dayson, V. Podinovski, C. Sarikko, E. Sheyl. Xatolar va protokollar DEA da. Yevropa operativ tadqiqotlar jurnali, 1(132), 245-259-betlar (2001).
7. Eksport faoliyatini yanada qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-maydagi PQ-4707-son qaroriga 1-ILOVA. Toshkent Shahri.
8. R. Banker, A. Charnes, V. Kuper. Texnik va masshtabni baholash uchun ba'zi modellar ma'lumotlar konvertini tahlil qilishdagi samarasizliklar. Boshqaruv fani, 30 (9), p 1078-1092 (1984).
9. J.A. Kano, E.A. Kampo, J.J. Baena. DEAni xalqaro bozor tanlashda qo'llash tovarlarni eksport qilish uchun, DYNA 84 (200), 376-382-betlar (2017).